

ลักษณะเด่นและคุณค่าในเพลงแท้ ของ ทศพล หิมพานต์

รายงาน เถำธนะธรรม¹

เพลงของแต่ละภาคแต่ละท้องถิ่น นอกจากมีศิลปะในการแต่งแล้ว ยังรวบรวมความเป็นไปต่างๆ ของชีวิต ความเป็นอยู่ สภาพการณ์ต่างๆ ของสังคม แต่ละภาคไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ การศึกษาถึงเรื่องเหล่านี้จึงเป็นการศึกษาชีวิตที่ผ่านมาในอดีตที่กำลังเป็นที่สนใจในปัจจุบัน (วันเนาว์ยูเด็น, 2525, 25)

การศึกษาเพลงแท้ของทศพล หิมพานต์ อดีตสามเณรสมบูรณดาวซาดก เป็นการศึกษาลักษณะและคุณค่าที่ได้รับจากบทเพลง ไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อต่างๆ ทางศาสนา คำสอน ปรัชญา แม้แต่สำนวนภาษาในบทเพลงล้วนแต่สะท้อนภาพความคิด และค่านิยมในอดีต จึงเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง หากเราไม่สนใจที่จะบันทึกจดจำไว้ เพราะนับวันเพลงแท้ยิ่งถูกสืมเลือนสูญหาย เราจึงไม่ควรละเลยในสิ่งที่เป็นมรดกของชาติอันรวมสัญลักษณ์ที่ดิงงามต่างๆ ของแต่ละท้องถิ่นไว้

เพลงแท้เป็นเพลงของภาคกลางซึ่งเราหาคนแท้ได้ยากมาก ส่วนใหญ่จะมีการแท้เฉพาะงานบวชปัจจุบันแม้แต่ชาวภาคกลางบางคนก็แทบจะไม่รู้จักเพลงแท้หรือร้องเพลงแท้ไม่เป็น ทั้งนี้เนื่องจาก

หมดความนิยมหรือหมดยุค หมดสมัย หรือไม่ค่อยจะมีคนร้องกัน นับวันจึงมีแต่จะสืมเลือนกันไป

คำว่า แท้ (น.) ในความหมายที่สอง ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 มีความหมายว่า ตอนหนึ่งหรือบทหนึ่งของกัณฑ์ในเทศน์มหาชาติ (เนื่องมาจากคำว่า “นั่นแท้” เพราะจบเทศน์ตอนหนึ่งลงท้ายว่า “นั่นแท้”)

และ แท้ (ก.) หมายถึง เทศน์หรือร้องทำนองเทศน์มหาชาติ

การศึกษาเพลงแท้ของทศพล หิมพานต์ ชุดที่ 1 แท้แอลัยเมรี พบว่าไม่เพียงมีเนื้อความที่เกี่ยวพันกับเรื่องของกัณฑ์เทศน์มหาชาติเท่านั้น ยังพาดพิงถึงเรื่องการสอนหญิง แท้เดือนหญิงหม้าย และแท้แอลัยเมรี เป็นต้น ซึ่งเรื่องอื่นที่นำมาแท้ นอกเหนือจากเรื่องของกัณฑ์เทศน์มหาชาติไม่ถือว่าผิดหลักการแท้ แต่น่าจะเป็นการแท้แบบแท้ นอก คือการแท้เรื่องนอกคัมภีร์เทศน์มหาชาติ ตามประเภทของการแท้ กล่าวคือมี 2 ประเภท คือ แท้ นอก และแท้ใน ซึ่งเป็นการแท้ตามคัมภีร์เทศน์มหาชาติ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525, 904)

¹ นักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษ วิชาโทภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ฉะนั้นยังไม่สายเกินไปที่จะช่วยกันรื้อฟื้นให้ความเอาใจใส่ศึกษาและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเพลงเหล่านี้

ผู้ศึกษาสนใจศึกษาเพลงเหล่านี้ของทศพล หิมพานต์ เพราะประทับใจลักษณะการร้องที่โดดเด่นในการเหล่านี้ของทศพล หิมพานต์ที่มีทั้งการครวญเพลงเอื้อน และการลงลูกคอ¹ อย่างเหมาะเจาะ เนื้อความในบทเพลงก็มีคติสอนใจ โลกทัศน์ที่ดี² และช่วยจรรโลงใจ ทำให้เพลงเหล่านี้มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์เป็นอย่างยิ่งโดยมีความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าดังนี้

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เนื้อเพลงเหล่านี้ในด้านความรู้สึกรู้จักคิด ความเชื่อ และคุณค่าที่ปรากฏในเนื้อเพลง
2. เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเพลงเหล่านี้ของไทยต่อไป

ลักษณะเด่นในเพลงเหล่านี้ของทศพล หิมพานต์

เนื้อความใช้คำสั้น ๆ ง่าย ๆ สามารถเข้าใจได้ทันที แม้บางตอนจะมีทั้งคำราชาศัพท์ และคำสามัญปนอยู่ด้วยกัน แต่กินความหมายลึกซึ้ง และสามารถผูกสัมพันธ์คำง่ายเข้าเป็นคำที่สละสลวยไม่น้อย

เช่น “...เสียดายแต่แก้ม³ เสียดายแต่เกศ เสียดายตั้งแต่กรรมและเนตร...” (เหล่านี้อเมริกัน)

บางครั้งเพื่อให้คำมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ จะนำความเปรียบกับสำนวนหรือคำสอนโบราณ เพื่อให้เห็นจริงเห็นจังขึ้น เพราะทุกคนต่างก็ทราบดี

เช่น “...ผู้หญิงหลายผัว เขาว่าไม่ดี ชายสามโบสถ์นี้ไม่แน่นอน โบราณท่านว่าให้หมั้นระวัง โบราณ

ท่านสั่งโปรดฟังนุสรณ์...” (เหล่านี้เดือนหญิงหม้าย)

มีที่แปลอยู่บ้างในเนื้อความบางตอน คือ ทั้ง ๆ ที่เหล่านี้เดือนหญิงหม้าย แต่ตอนจบกลับอวยพรว่า

“...ขอให้โชคดี ทั้งสิริพรชัย ของงได้กับแม่หม้ายคนดี”

สันนิษฐานว่าอาจอวยพรให้ตนเองหรือชายหนุ่มคนอื่นก็เป็นได้เนื้อความรื่นหูไม่สะดุดหรือติดขัด เพราะความหมายมีลักษณะสอนใจซึ่งเด่นมากในด้านคำสอน

ดังกล่าวแล้วว่าเพลงเหล่านี้เป็นตอนหนึ่งของกัณฑ์เทศน์มหาชาติ เนื้อเพลงจึงเกี่ยวกับเรื่องของพระเวสสันดร ทั้งประเพณี ความคิด และความเชื่อต่าง ๆ ทางศาสนาล้วนสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในเรื่องบาปบุญคุณโทษในอดีต การทำดีได้ดี การทำชั่วได้ชั่ว การครองตนของหญิง และการถือศีลบวช นอกจากนั้นยังแสดงร่องรอยที่แฝงความหมายในทางประวัติศาสตร์และสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคมไทยในอดีตตามประเพณีได้เป็นอย่างดี ดังที่เสฐียรโกเศศได้กล่าวไว้ว่า

“นิยายนี้แหละเป็นเหมือนกระจกเงาฉายให้เห็นเรื่องราวของชีวิต และจิตใจประชาชนสมัยก่อน ซึ่งจะหาไม่ได้มาจากหนังสือประวัติศาสตร์ แต่เราอาจหาได้จากความเชื่อถือ และเรื่องความเป็นอยู่ของคนแต่ก่อน ซึ่งมีเล่าอยู่ในนิยาย นิทานเหล่านี้เอง เพราะผู้เล่าย่อมเอาเรื่องความเชื่อถือและเรื่องต่างๆ ซึ่งมีอยู่ในสมัยของตน เข้าไปปนแทรกเป็นยาคออยู่ในเรื่องเหล่านั้นไม่มากก็น้อย”

ดังปรากฏในเนื้อเพลง ดังต่อไปนี้

¹ นววรรณ พันธุเมธา ให้ความหมายของคำว่า ลงลูกคอไว้ว่า ทำเสียงเอื้อนหรือครวญในเวลาร้องเพลง เป็นต้น ครวญเพลง หมายถึงร้องเพลงที่ท่วงทำนองซ้ำสอดแทรกเสียงเอื้อนยาวๆ และเอื้อน หมายถึงส่งเสียงลากยาวเป็นทำนอง

² จรูวรรณ ธรรมวัตร กล่าวถึงคำว่า โลกทัศน์ ไว้ว่า เป็นความคิด ความอ่าน ความเชื่อ และทัศนคติของบุคคลในสังคมหนึ่ง ๆ จะรวมด้วยปัญหาทั้งหมดของชีวิตมนุษย์ ซึ่งอาจปรากฏอยู่ในภาษา นิยายปริမ်ปรา ความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา ศิลปะในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนวรรณกรรมของสังคมนั้นๆ

³ คำราชาศัพท์ของคำว่า แก้ม คือ ปราง ใช้คำว่าแก้มเพื่อลงสัมผัสอักษรกับคำว่าเกศ และกรรม

ความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวกับเรื่องบาปบุญ คุณโทษ ชาตินี้ชาติหน้า

เช่น “...เราต้องจากกันเลย ในชาตินี้ถ้ามีวันใหม่
ก็จะมาให้เมรี...” (แหล่งออลีย์เมรี)

“...เมื่อยามเราดีก็แสนอุดม เพราะบุญสมที่
เคยสร้าง ยามเราแย้มแต่หมดทางสิ้นแล้วทุกอย่าง
โอ...นางมัทรี...” (แหล่งมัทรีรำพัน)

“...เป็นเวรมาช้านับเป็นกรรมมาคอยชดให้
เลื่อนลอยจากพารา...” (แหล่ง 4 กษัตริย์ดินดง)

เนื้อความเชื่อในบาปบุญและกรรมดีกรรมชั่ว
มีทุกข์เพราะกรรมเก่าในอดีต เป็นต้น

การเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่

เช่น “...โบราณท่านว่าให้หมั้นระวัง โบราณท่าน
สั่งโปรดฟังนุสรณ์ จะรักกับใคร ดูกันให้แน่นอน จะ
พาเดือดร้อน ถ้าทิ้งคำโบราณ...” (แหล่งเดือนหญิง
หม้าย)

เนื้อความนี้สื่อให้เห็นว่าคนไทยจะให้ความ
เคารพนับถือ และเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่หรือ
ผู้อาวุโสกว่า ผู้ที่อาบน้ำร้อนมาก่อนหรือผู้ที่ผ่าน
เหตุการณ์ต่างๆ มามากมาย ย่อมมีประสบการณ์
และความคิดอันเป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลัง

การร่วมทุกข์ร่วมสุขกันของคู่สามีภรรยา

เช่น “...ไอ้ทูลกระหม่อมของมัทรี เมื่อยามนี้
เห็นแต่ผิว จะทุกข์ยาก เมียไม่กลัว อยู่กับผิวเพียง
ลำพัง ผิวไปไหนเมียไปด้วย ยามเจ็บป่วย ช่วยกันบ้าง
ทั้งหยูกยามาประทัง คอยระวังไม่ต้องระวาง...” (แหล่ง
มัทรีรำพัน)

หญิงไทยคนใดที่มีสามีแล้วจะต้องซื่อสัตย์ และ
ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามีจนวันตาย หากหญิงใด
ไม่ปฏิบัติตามที่จะถูกประณามจากสังคม หรือถูก

นินทาว่าร้าย

การยึดมั่นในศีล

เช่น “...ก็นับแต่วันบรรพชา จะนับมาได้ 7 เดือน
ไม่ค่อยต้องกาย แม่งามเหมือนมัทรี แม่เพื่อนโพธิ-
ญาณ...” (แหล่งมัทรีโสภ)

เนื้อความตอนนี้ชี้ให้เห็นว่านักบวชผู้ประพฤติ
หรือครองพรหมจรรย์ ไม่สามารถมีสัมพันธ์สวาท
หรือตะตองตัวคนรักฉันท์ชู้สาวได้ขณะถือศีล

การครองตนของหญิง

เช่น “...เสื้อผ้าเปลี่ยนได้ถ้าเห็นไม่ดี อันเรื่อง
ลูกผัวมันไม่ใช่เสื้อผ้า เปลี่ยนบ่อยจะพาให้เสียราศี...”
(แหล่งเดือนหญิงหม้าย)

หรือ “...ผู้หญิงหลายผัวเขาว่าไม่ดี...”

คนไทยโบราณนิยมเดือนหญิงหม้ายที่สามีตาย
หรือเลิกร่างกันไปให้ครองตนเป็นโสด และรักเดียว
ใจเดียว เพราะหากหญิงหม้ายมีสามีใหม่ก็อาจถูก
คนในสังคมตำหนิได้ว่ามากชู้หลายผัว ประพฤติตน
ไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นกุลสตรีไทย

การเผชิญปัญหาและชะตากรรมอันโหดร้าย

เช่น “...อุ้มลูกน้อย แสนอนาถ ต้องไร้อาตววงศ์
ตระกูล โดมัทรี ช่างไม่มีบุญ กลับต้องอาดูร ชื่อไม่ดัง
เมื่อยามเราดี ก็แสนอุดม เพราะบุญสมที่เคยสร้าง
ยามเราแย้มแต่หมดทาง สิ้นแล้วทุกอย่าง โณนาง
มัทรี...” (แหล่งมัทรีรำพัน)

เนื้อความชวนให้สงสารถึงความลำบากที่เกิด
ขึ้นกับนางมัทรี

นอกจากนี้ผู้ศึกษายังพบบทชมโฉมและบท
สังวาส¹ ในเพลงแหล่งของทศพล หิมพานต์ ด้วยเช่นกัน
ดังปรากฏในเพลงแหล่งออลีย์เมรี ตอนที่ว่า

¹ หมายถึง การอยู่ร่วมกัน การร่วมประเวณีระหว่างหญิงชาย

“...เสียดายแต่แก้มที่เคยแยมเคยยิ้ม แลดูพรราวพริ้ม ดังเดือนสาง เสียดายรูปทรง งามคั่นาง บั้นเอวหล่ออนาง ช่างสมบุรณ์ เสียดายปทุมที่ตมตั้ง ผัวเคยได้อังแอบอกอื้น เสียดายเนื้อน้ม เหมือนปุยนุ่น ผัวเคยได้อุ่นแอบอกอิง เสียดายแต่กรที่เคยอ่อนระทถ ที่เคยกอดกับพระรดให้อนนึ่งๆ...”

แม้จะเป็นบทสวดวาส แต่ก็สามารถใช้ภาษา ได้อย่างสุภาพและกินความหมายลึกซึ้ง

เนื้อความเหล่านี้ถ่ายทอดสำนวนสุภาพชัดเจน และประณีตงดงามเพื่อสื่อให้เห็นถึงศิลปะทางดนตรี อันมีสุนทรียภาพอย่างแท้จริง

หากเราจะตีความกันหมดทุกเพลงเหล่านี้ คง ได้ความหมายที่น่าสนใจมากมาย แต่ประเด็นที่เป็น ความคิดรวบยอดคือบทเพลงเหล่านี้ของทศพลนี้ สอน ให้เราคิด บางเพลง เช่น ในเพลงเหล่านี้เดือนหญิงหม้าย จะเด่นมากในการว่ากล่าวตักเตือนทำนองสั่งสอน จึงน่าฟังกว่าการสอนแบบธรรมดา ดังที่วันเนาวิ ยูเด็น ได้ยืนยันไว้ว่า

“การว่ากล่าวตักเตือนทำนองสั่งสอนน่าฟังกว่า การสอนแบบธรรมดา เพราะถึงแม้ว่าบางครั้งจะรุนแรง ไปบ้าง แต่ก็ไม่ถึงกับต้องการให้ผู้ถูกตักเตือนเจ็บใจ อะไรมากกว่าการสอนให้รู้จักคิด การสอนด้วยการดูว่ากล่าว เป็นวิธีการหนึ่งของผู้ใหญ่ใน สมัยก่อน ในเสภาขุนช้างขุนแผนก็กล่าวถึงวิธีการนี้ และเป็นที่ยอมรับกันในเรื่องที่ไม่เถียงตามแบบฉบับ คนไทยแต่ดั้งเดิม”

ลักษณะการเหล่านี้แบบสอนนี้สะท้อนให้เห็นถึง ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ ยึดถือแบบปฏิบัติ การปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของ สังคม รวมทั้งปรัชญาในการดำรงชีวิตได้เป็นอย่างดี

คุณค่าที่ได้รับจากเพลงเหล่านี้ของทศพล หิมพานต์ ชุดที่ 1 เหล่าอาลัยเมรี

เพลงเหล่านี้ให้คุณค่าที่เด่นอยู่หลายประการ ดังนี้

1. ผู้ฟังได้รับความเพลิดเพลินบันเทิงใจ ดนตรีและเพลงที่สนุกสนานช่วยกระตุ้น ให้ผู้ฟังเกิดความเพลิดเพลินและรู้สึกผ่อนคลาย

2. บทเพลงเหล่านี้ช่วยสร้างสีสันทางอารมณ์ : โศกเศร้า เสียใจ รัก น้อยใจ ฯลฯ

ขณะฟังเพลง ผู้ฟังจะรู้สึกคล้อยตามไป กับเพลง ทำให้เกิดพลังทางอารมณ์ และคิดตามไปด้วยทุกครั้ง

3. ภาษาในบทเพลงจะกระชับความ และกิน ใจมาก

แม้จะใช้คำสั้นๆ ง่าย ๆ แต่ก็สามารถสื่อ ความได้กินใจ และกินความได้เป็นอย่างดี

4. การเหล่านี้จะแปลกและแตกต่างจากการร้อง เพลงแบบอื่น จึงมีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจในการร้อง เช่น การลงลูกคอ การครวญ และการเอื้อน

5. เพลงเหล่านี้ช่วยจรโลงใจผู้ฟังด้วยคติคำสอน ต่างๆ

ไม่ว่าจะเป็นการเหล่านี้เดือนหญิงหม้าย หรือ เดือนสามภรรยาให้รักกัน ล้วนช่วยยกระดับจิตใจ ให้สูงขึ้นด้วยความงามทางดนตรี และบทเพลงที่ทรง คุณค่า

6. ทศพล หิมพานต์ ช่วยอนุรักษ์เพลงเหล่านี้ เป็นมรดกของชาติไว้ และปลูกจิตสำนึกให้คนรุ่น หลังเกิดความรักในความงามของเพลงเหล่านี้ยิ่งขึ้น

การศึกษาคุณค่าและความคิดอ่านที่ได้รับจาก บทเพลงเหล่านี้ทำให้ผู้ศึกษาตระหนักถึงการประพันธ์ และการสร้างสรรค์ที่ยิ่งใหญ่จากเพลงเหล่านี้ของทศพล หิมพานต์

ผลการศึกษาทำให้ได้รับรู้ถึงคุณค่าและความ งามของเพลงเหล่านี้เป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของคนจากเนื้อเพลง เชื่อมโยงกับคุณค่าทางดนตรีอันวิจิตรบรรจง ความ รู้ที่ได้รับไม่ว่าเรื่องการครองตน การมีครอบครัว และ การเผชิญชะตากรรมหรือการแก้ปัญหาด้วยสติปัญญา

ล้วนมีประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าในวิชาอื่น ๆ ทุกแขนง ไม่ว่าวิชาประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ฯลฯ นับว่าเป็นรากฐานสำคัญในการศึกษาค้นคว้าหาความเข้าใจในวิชาอื่น ๆ โดยแท้จริง ทั้งยังมีโอกาสได้อุบัติกรรมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ของชาติไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ชรรมวัตร. (2522). วิเคราะห์เพลงเด็กอีสาน. เอกสารทางวิชาการศูนย์ศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ทศพล หิมพานต์. (2541). ชุดที่ 1 แห่ล้อลัยเมรี. วัสดุบันทึกเสียง.
- นววรรณ พันธุมเมธา. (2544). คลังคำ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. (2530). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- วันเนา ยูเด็น. (2525). เพลงชาनोंง. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เสฐียรโกเศศ. (2510). ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน (พิมพ์ครั้งที่ 1). พระนคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

